

MAATWERK IS ZO MOEILIK NIET

Praat met de hoogbegaafde leerling!

In het primair onderwijs komt langzamerhand meer kennis over hoogbegaafdheid. Kinderen met kenmerken van begaafdheid krijgen daar steeds vaker onderwijsaanpassingen op maat. Hoe zit dat op het voortgezet onderwijs, waar de contacten tussen docenten en leerlingen veel gefragmenteerder zijn? Krijgen hoogbegaafde leerlingen daar de begeleiding die ze nodig hebben? En zo nee, wat kan er dan verbeterd worden? Keete Beckeringh (18) en Paul Stam (16) uit vwo 6 deden voor hun profielwerkstuk (pws) uitgebreid onderzoek naar die vragen.

De keuze voor dit onderwerp is ingegeven door hun eigen ervaringen. Paul concludeerde al op de basisschool: 'Mensen associëren hoogbegaafdheid alleen maar met dat ik cognitief sterk ben en hoge cijfers haal, niet met wat ik denk, voel of nodig heb.' Keete vroeg zich af: 'Waarom loop ik ondanks mijn label 'hoogbegaafd' toch zo vast, waarom is het op school altijd zo'n struggle?' Het profielwerkstuk bood hen de mogelijkheid daar eens flink in te duiken. Een egodocument wilden de twee er beslist niet van maken, ze wilden het probleem en de mogelijke oplossingen grondig onderzoeken. Dat deden ze: ze plozen de literatuur na, interviewden experts en legden een vragenlijst voor aan hoogbegaafde leerlingen en hun ouders. Het resultaat: een profielwerkstuk van 135

ondersteuning krijgen, zouden die wel graag willen. Ze benoemen dat ze zich alleen voelen, zich verve-

len, zich niet gezien voelen. Ouders brengen vooral naar voren dat ze willen dat leerlingen op school 'aan' worden gezet. Zowel de jongeren als de ouders noemen als belangrijkste elementen van goede begeleiding van hoogbegaafde leerlingen: vrijheid, maatwerk, begrip, erkenning en luisteren naar de leerling zelf.

De geïnterviewde deskundigen benadrukken het belang van betere signalering van hoogbegaafde leerlingen, van kennis over hoogbegaafdheid bij docenten en

van het durven loslaten van bestaande lesmethoden. Het allerbelangrijkste advies van alle drie de groepen: praat niet alleen over leerlingen, maar ook met leerlingen over hun behoeften. De ene hoogbegaafde leerling is de andere niet.

Conclusies

Uit de resultaten van de verschillende delen van het onderzoek blijkt dat er nog veel verbeterd kan en moet worden in de ondersteuning van hoogbegaafde leerlingen in het voortgezet onderwijs. Niet alle verbeteringen hoeven veel extra docententijd te kosten – iets waar docenten vaak bang voor zijn. Paul: 'Ik denk dat een docent wat creatiever kan kijken naar oplossingen: koppel bijvoorbeeld buddy's aan elkaar. Keete en ik hebben veel steun aan elkaar gehad tijdens ons laatste jaar. Probeer ook eens los te laten wat er in het lesboekje staat en vraag een leerling om dieper in een interessant onderwerp te duiken en daarover in de klas een presentatie te houden, dan leert iedereen ervan.' Keete: 'Docenten hoeven het niet eens allemaal zelf te bedenken, juist niet. Vraag gewoon aan de leerlingen zelf wat ze nodig hebben, waarvan zij denken dat ze 'aan' gaan.'

HET ONDERZOEK

Onderzoeksaanpak

De hoofdvraag van dit onderzoek was: 'Hoe kun je hoogbegaafde scholieren beter ondersteunen in het voortgezet onderwijs?' Met als deelvragen: 'Wat is hoogbegaafdheid?', 'Wat is er nodig in de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen?', 'Wat krijgen leerlingen al aan ondersteuning?' en 'Wat kan er beter?'.

Keete en Paul gingen op zoek naar antwoorden in drie deelonderzoeken:

1. Ze begonnen met een uitgebreid voorbereidend literatuuronderzoek. Ze lazen veel boeken en zochten via Google Scholar naar onderzoekspublicaties.
2. Vervolgens interviewden ze vier deskundigen op het gebied van begaafdheid uit de (neuro)psychologie, pedagogiek en het onderwijs. In deze fase bezochten ze ook de ECHA-conferentie.
3. Ze zetten online enquêtes uit – via LinkedIn en via de netwerken van hun pws-begeleider en hun ouders – met de vragen: 'Is/was er ondersteuning op school?', 'Bevalt/beviel die?' en 'Welke ondersteuning zou je het liefst gehad hebben?'. Daarvan werden er 51 ingevuld door hoogbegaafde jongeren en 164 door ouders.

Het doel van deze drie deelonderzoeken was om een compleet beeld te schetsen van alle factoren die een rol spelen bij het ontwerpen van ondersteuningsprojecten voor hoogbegaafde leerlingen in het voortgezet onderwijs.

Resultaten

Net iets meer dan de helft van de respondenten van de enquêtes zegt ondersteuning te hebben (gehad), gericht op hun hoogbegaafdheid. De meeste jongeren die geen

pagina's met de titel: *Hoogbegaafde middelbare scholieren verdienen ook aandacht; een onderzoek ter verbetering van het voortgezet onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen*. Hiervoor kregen ze een 9,7 van hun school UniC in Utrecht en ze sleepten twee prestigieuze prijzen in de wacht: de Jan Penprijis van de Rijksuniversiteit Groningen en de KNAW-onderwijsprijs

Uitreiking KNAW-onderwijsprijs

(van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen). Keete en Paul richtten zich in hun onderzoek op het vo, maar hun bevindingen zijn zeker ook interessant voor het po.

HERKENNING EN VERDIEPING

Tijdens hun literatuuronderzoek vielen er heel wat kwartjes. Paul: 'Tijdens

het lezen van bronnen of tijdens het afnemen van een interview dachten we vaak: ja! Dat ben ik!'

Wat Tessa Kieboom schrijft over het zijnsluit, sloot aan bij Pauls gevoel dat veel leraren alleen naar zijn goede cijfers keken en niet probeerden te begrijpen hoe hij als persoon in elkaar zit. Ook Tijl Koenderinks presentatie over 'De zeven fases van begrip voor →

Uitreiking Jan Penprijs

FOTO: KAREN DE BOT

hoogbegaafdheid' riep veel herkenning op. ^[2] Keete noemt als voorbeeld de reactie van medeleerlingen toen zij en Paul zich als pws-duo inschreven: 'Ze zeiden meteen: "Oh, jullie gaan natuurlijk makkelijk een tien halen, want jullie zijn hoogbegaafd." Alsof alles ons komt aanwaaien... We hebben allebei keihard gewerkt voor dit resultaat, er zitten véél meer werkuren in dan vereist was vanuit school.' De verschillende profielen van begaafde leerlingen van Betts en Neihart vonden ze een eyeopener. ^[3] Paul herkent zichzelf in het profiel 'zelfsturend autonoom'. Van jongs af aan probeerde hij zijn eigen kansen te creëren op school: 'Ik stelde zelf een alternatief project voor als ik de klassikale stof al beheerste. En ik heb – op eigen initiatief – in een paar vakken eerder eindexamen gedaan.' Keete paste in haar jongere jaren meer bij het 'onderduikende' profiel: zij richtte zich op doen wat nodig was om het vwo af te ronden. Later kwam ze meer voor zichzelf op. 'Toen ik voor de derde keer bij Nederlands de voornaamwoorden

TIEN GOUDEN REGELS

Keete en Paul formuleerden op basis van hun onderzoek tien 'gouden regels' voor scholen die ondersteuningsmaatregelen voor hoogbegaafde leerlingen gaan ontwerpen en uitvoeren. Deze zijn opgesteld voor het voortgezet onderwijs, maar zijn ook in het primair onderwijs van toepassing:

1. Zorg voor parate (basis)kennis over hoogbegaafdheid in het hele lerarenteam, zodat leraren kinderen tijdig (h)erkennen in hun behoeften.
2. Neem voorzieningen voor hoogbegaafde kinderen op in het beleidsplan.
3. Weet wat hoogbegaafdheid betekent voor kinderen en leraren.
4. Blijf kijken naar het individuele kind.
5. Praat niet **over** de leerling maar **met** de leerling over welke ondersteuning nodig is.
6. Maak ondersteuning passend en persoonlijk, speel in op specifieke behoeftes.
7. Wees niet bang om bestaande lesmethodes los te laten.
8. Geef hoogbegaafde kinderen de ruimte om te ontdekken en te groeien.
9. Zet hoogbegaafde leerlingen 'aan' en zorg vooral dat ze niet 'uit' gaan.
10. Zie de leerling als een uniek persoon.

moest leren, stapte ik naar de docent: "Ik heb nu wel bewezen dat ik dit kan, is het oké als ik wat anders ga doen?"' Als de zelfsturende, autonome leerlingen die ze nu allebei zijn regelden ze dat ze mochten deelnemen aan de ECHA-conferentie in Den Haag in

september 2022. Wat ze daar te horen kregen over de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen op verschillende scholen leverde – naast herkenning – goede input op voor hun onderzoek. ^[4] Paul: 'We hoorden veel verhalen over leraren die denken dat een

passend ONDERWIJS

almere

LEES- EN KIJKLIJST VAN KEETE EN PAUL

(In hun profielwerkstuk staat een uitgebreide bronnenlijst.)
 postadres Postbus 10130 • 1301 AC Almere
 bezoekadres Grote Markt 2-1 • 1315 JG Almere

hoogbegaafd kind zich wel redt en het met een uitdagende opdracht apart van de klas aan het werk zetten, terwijl zo'n kind natuurlijk ook begeleiding nodig heeft. En zo apart gezet worden, versterkt alleen maar het gevoel van vervreemding, van anders-zijn, waar veel hoogbegaafden mee kampen. Wij hebben allebei uren alleen op de gang gezeten met een boek. 'Vervreemding' is inderdaad precies het woord dat daarbij past.'

NIEUWE VAARDIGHEDEN

Interviews transcriberen, enquêtevragen opstellen en testen, op zoek gaan naar zoveel mogelijk respondenten, gegevens analyseren, antwoorden op open vragen coderen en clusteren: allemaal nieuwe vaardigheden voor de twee 6-vwo'ers. Keete: 'Hoe een groot-schalige enquête op correcte wijze verwerkt en ingevoerd moet worden in Excel, was voor ons in het begin nog een groot raadsel. We werden geconfronteerd met een enorme hoeveelheid zelfgeproduceerde data. Gelukkig is Paul digitaal erg handig, zo konden we op basis van al die data grafieken maken en geldige conclusies trekken.'

GRAAG MEER FLOW!

Keete en Paul doken steeds dieper in het onderwerp. Keete: 'We raakten in een soort flow. We werkten er niet meer aan omdat het een opdracht van school was, het was een drive vanuit onszelf geworden. Onze begeleider doet de RITHA-opleiding; telkens stuurde hij ons nieuwe interessante bronnen. En in allerlei gesprekken kwamen mensen met relevante voorbeelden die we er ook in wilden verwerken.'

Paul: 'Een andere drive om er veel tijd in te steken kwam vanuit de

openhartige antwoorden die we op onze enquêtes kregen van hoogbegaafde jongeren en hun ouders. We waren onder de indruk van de persoonlijke verhalen over frustraties en struggles. De moeite die mensen erin hebben gestoken om die verhalen met ons te delen, wilden we respecteren door ze op zo'n goed mogelijke manier te verwerken.'

De hoeveelheid flow en plezier die Keete en Paul erin hadden om aan hun pws te werken, zouden ze ook wel in andere vakken willen hebben. Keete: 'Hoe gaaf zou het zijn om in een natuurkundeles te denken: dit is zó interessant, hier wil ik dieper op ingaan, ik wil hier nog meer over weten.' ●

PROFIELWERKSTUK

Het profielwerkstuk van Keete en Paul is hier te downloaden:
tinyurl.com/pwsPaulKeete

Afbeelding voorkant
 profielwerkstuk: Fleur Michiels

